

Arşivimden 30 yıl öncesine ait bir düğün töreni

İli : Ezzurum

İlçesi : Şenkaya

Köyü : Pertuvan

Derleyen : Hasan Bediroğlu

Anketeçi : Orhan Acipayamlı

PERTUVAN'da KIZ İSTEME VE DÜĞÜN

Prof. Dr. Orhan ACIPAYAMLI

Bu köyde askerlik görevini yapmış olan her genci bir yuva sahibi yapmak ailenin en kutsal görevlerinden biridir. Bu nedenle, gencin babası uygun bir zamanda atına binerek, kız aramak üzere yakın köylere gider. Her köyde bir akraba ya da tanıştı olan baba, onlara seyahatinin amacını anlatır. Onlar da köylerinde namuslu, terbiyeli, dürüst ve iyi işbilir bir kızın bulunup bulunmadığını soruştururlar. Uygun nitelikleri olan bir kız bulunduğu zaman, derhal delikanlının babasına bildirilir. Baba, bu haber üzerine köyüne döner. Durumu ailesine bildirir:

— Dostlarımız falanca köyde iyi nitelikleri bulunan bir kız olduğunu söylediler. Oğlumuz gitsin. Kızı görsün. Beğenirse, *eğer Allahın da yazı kaderi varsa* ben o kızı gelin ederim, der.

Delikanlının annesi oğlunun *bayramlık elbiselerini* ve *nakışlı beyaz çaraplarını* sandıktan çıkarır, giydirir ve iyice süsler.

Bütün gereksinimleri tamamlanan genç, kızı görmek için babasının salık verdiği köye gider. Tanındıklarıca misafir edilir. Zamanı geldiğinde, kız uygun bir şekilde uzaktan kendisine gösterilir. Delikanlı köyüne döner. Kızı beğenmişse bir sorun yoktur. Gerekli işlemlere başvurulur. Beğenmemişse, o zaman baba tekrar yolculuğa çıkar.

Delikanlı kızı beğendiğini ilk önce annesine:

— Kız tam istediğim gibi, babamı haberdar et der. Anne büyük bir sevinçle durumu kocasına iletir. Baba, *daveti* aracılığı ile köydeki akraba ve tanıklara şu haberi ulaştırır:

— Oğluma kız istemek üzere yarın falanca köye gideceğim. Benimle beraber gelmek isteyenler hazırlansın.

Bu haberi alanlar büyük bir sevinç içinde hazırlıklarını yaparlar. Ertesi gün kuşluk vakti, oğlanın babası başta olmak üzere büyük bir grup oluşturarak kızın köyüne hareket ederler. Durumdan haberleri olan kız tarafı kafilayı beklemektedir. Kafile kız köyüne varır varmaz, doğruca kız babasının evine gider. Kısa bir hasbihalden sonra kız istenir. İsteme işlemi şu şekilde olur. Oğlan babası, genellikle onun vekili olan kimse, yönünü kız babasına çevirerek dizine gelir ve ellerini dizine koyar. Bunun üzerine, orada bulunanların hepsi aynı şekilde hareket ederler. Oğlan evi vekili:

— Allahın emri, peygamber efendimizin sünneti seniyesiyile senin kızını falancanın oğlu filana istemeğe geldik. Allahın emriyle elçiyiz, elçilik ediyoruz, der.

Bunun üzerine kız evinin vekili cevap verir:

— Eğer Allahın emri varsa... Safa geldiniz, hoş geldiniz.

Bundan sonra misafirlere kahve hediye edilir. Hediye edilen kahveden pişilerek sunulur. Eğer kahve tatlı ise, gönlünüz hoş olsun, isteğinizi kabul ediyor, kızımızı veriyoruz anlamına gelir. Eğer kahve acı ise isteğinizi kabul etmiyor, kızımızı ermiyoruz demektir. Bu takdirde yapılacak bir şey yoktur. Kafile üzgün bir şekilde oradan ayrılır.

Öte yandan, oğlan evinin dileğinin kabul edildiğine işaret sayılan kahveler içildikten sonra, orada bulunanlara şerbet dağıtılır. Buna *nikah şerbeti* ya da *ağız tattılığı* denir.

Şerbetler içildikten sonra oğlan tarafı, kızın bu konuda ne düşündüğünü, evlenmeye razı olup olmadığını anlamak ister. Bu amaçla oğlan ve kız evlerini temsilen iki kişi kız evine giderek, kıza:

— Baban seni falancanın oğlu filancaya vermediği kabul etti. Bu konuda sen ne diyorsun? Eğer kabul ediyorsan, vekilin kimdir? şeklinde kıza soru yöneltirler. Kız bu soruya genellikle:

Ben de kabul ediyorum. Vekilim falancadır şeklinde cevap verir.

Kızın olumsuz cevap vermesi skandal sayılır. Bu durum kız ailesinin itibarını kıldığı gibi, kız konusunda kötü söylentilere yol açar.

Kızdan olumlu cevap alınması üzerine, derhal cemaatin toplu olarak bulunduğu kız evine gidilerek onlara durum bildirilir. Orada hazır bulunan *imam*, bu iki kişiyi *şahit* kabul ederek karşısına çağırır. İmamla şahitler arasında şu konuşma geçer:

- Selamüaleyküm,
- Aleykümselam,
- Nereden gelip nereye gidiyorsunuz?
- Dünyadan gelip ahirete gidiyoruz.
- Dünyada ne var, ahirette ne var?
- Dünyada *kur'an* ahirette *iman*.
- Bu meclise niçin geldiniz?
- Eşhedübillah şahidiz, şahidliğe geldik.
- Ne iş için şahitsiniz?
- Falancanın oğlu filan ile falancanın kızı filanın evlenme isteklerine şahidiz.
- Bugün nerede yarın neredesiniz?
- Bugün dünyada, yarın ahiretteyiz.
- Şahitliğin şartı kaçır?
- Şahitliğin şartı üçtür. Birincisi ayağı ile yürümek, ikincisi gözü ile görmek, üçüncüsü kulağı ile işitmektir.
- Şahitlik kimden kalmıştır?
- Ebil vurdu, kabili öldürdü. Ebin kabili öldürdüğüne cebrail aleyhisselam şahitlik yaptı. Şahitlik cebrail aleyhisselamdan kalmıştır.
- Amenna ve seddakna.

İmam, bu son cümleyi söyledikten sonra, belinden çıkardığı kamaı önündeki toprak ya da tahtaya saplayıp dini nikahı kıyar. İmam, bundan sonra kız vekiline dönerek,

- Vekili bulunduğun falancanın kızı filancayı, falancanın oğlu filancaya vekaletin hesabı ile verdin mi, diye sorar. Bu soru üzerine kızın vekili üç kez aşağıdaki cümleyi tekrarlar:

— Vekaletin hesabı ile veriverdim,

Bu cevabı alan imam efendi, oğlan vekiline döner. Aynı soruyu ona da yönelir:

— Vekili bulunduğun falanın oğlu filancayı falancanın kızı filancaya vekaletin hesabı ile alıverdiniz mi? Oğlan vekili, cevap olarak üç kez:

— Vekaletin hesabı ile alıverdiniz, cümlesini yineler.

Konuşmalar sonuçlanınca, imam, aminin sesleri arasında dua eder. Duanın bitmesiyle beraber oğlan ve kız vekilleri birdenbire ayağa kalkarlar. Aynı anda birbirlerinin ayağına basmağa çalışırlar. Önce davranıpta karşıdakinin ayağına basan vekilin temsil ettiği kişinin ömrü uzun olduğu gibi eşi sözünden çıkmaz.

Bu işin bitmesiyle orada bulunanları bir sessizlik alır gider.

Fakat bu sessizlik uzun sürmez. Bu kez oğlan evi tarafı kız görmek istediklerini söylerler. Bu istek ve tartışmalar sürerken, evin kapısından içeri biri önde diğeri arkada olmak üzere iki genç kız girer. Birinci kız, gelince öncülük yapmaktadır. Onu, erkek tarafına gösterecektir. Nitekim, odaya girildikten sonra, üç adım daha ileri çıkar ve geleni gösterdikten sonra geri çekilir. İkinci kız ise, belirtildiği gibi gelindir. Süslü, püslüdür. O da üç adım ileri çıktıktan sonra, biraz durur. Daha sonra kaynatasına doğru ilerler ve onun elini öper. Artık yapacak bir şeyi kalmadığından ağır ağır geriye çekilir ve beraber geldiği kızla yanyana durur. Bu sırada orada bulunanlar, hep birlikte, oğlanın babasına,

— Maşallah maşallah gelininiz çok iyi, gözünüz aydın. Allah hayırlı etsin . . . şeklinde seslenirler. Bu arada gelinle kız sessizce oradan ayrılırlar.

Kızların gitmesinden sonra, kız ailesinden birisi elinde bir tabakla, oğlan babasının önüne gelir. O da yüklüce bir parayı tabağın içine kor. Bundan sonra, orada bulunanların herbiri gönüllerinden ne kadar koparsa, o miktar parayı tabağa atarlar. Buna *gelin görme* ya da *yüz görmece* denir. Toplanan paralar geline verilir. O da bu paralarla kerdisine altın alır. Bundan sonra davul zurba çalınır, türkü ve şarkılar söylenir, oyunlar oynanır.

Ertesi sabah *nisan düğünü* başlar. Köyün delikanlı ve kızları harman yerinde bir delikanlı bir kız olmak üzere, bir çember oluştururlar. Davul zurna eşliğinde memleket oyunları oynanır.

Bir bar türküsü:
 Çayır uzun biçilmez,
 Sular soğuk içilmez,
 Bana derler yardan geç,
 Yar tatlıdır geçilmez.

Araz¹ araz kan araz,
 Bin gölde çalıklaraz,

Araza vurdum testi,
 Araz yan verdi geçti.

Gökte yıldız yanıyor,
 Pırıl pırıl dönüyor,
 Gökte yalnız bir tane,
 Dökülür tane tane.

Şahit olun komşular,
 Nasibimdir geliyor,
 Hem sana kurban,
 Hem de sennen gelene.

Bir kız gördüm şehirli,
 Küpesi yedi taşlı,
 Elinde nesi güzel,
 Dalında saçı güzel.

bir türkü

Kavak budanır belden,
 Sevdaydık ezelden,
 İkimizin sevfası,
 Yıkıldı temellerden.

Çarşafın yedi kattan,
 Gelin düşersin attan,
 Alır kaçarım seni,
 Korkarım hükümetten,

Hükümet ne diyecek,
Bizden para yiyecek,
Hükümet adamları,
Bizim için diyecek.

Diğer bir türkü:

Kavak gazeli yarım,
Dünya güzeli yarım,
Kavaktan gazel indi,
Dibine güzel indi.

Bir öptüm bir dişledim,
Dişime nazar indi.

Ata vurdum belleme,
Bellemeyi elleme,
Ağanın hatırı için
Sık bahçeye belleme²

Oğlan babasıyla kız babası *kesim keserler*. Diğer bir deyimle kızın oğlan evine gideceği tarihi saptarlar. Fakat, bu öyle kolay olmaz. Kız babası kızının ana evinden geç ayrılmasına, oğlan babası ise, aksine gelinin biran önce evine gelmesini ister. Uzun bir tartışma sonunda tarih belirlenir. Aşağı yukarı bu, bir kaç aydır. Bundan sonra, oğlan tarafından gelenler atlarına binerek tekrar köylerine dönerler.

Kız getirme zamanı gelince oğlanın köyünde büyük bir hareket başlar. *Dağcı çıkarılır*. Bu bütün köy evlerini dolaşarak kız köyüne gidilecek tarihi bildirir. Karşı köye daha önceden, *dünürcü*³ ve *seyirci-lerin* yiyeceklerini sağlamak üzere *mutbak takımı* gönderilir. Kap kacak dahil yiyecek ve içecekler mutbak takımının içindedir.

Evvence saptanmış olan tarihte, oğlan tarafı yanlarına *yanığı* de alarak gelinin köyüne hareket ederler. Doğruca kız evine gelirler. Kızevi kapısında bunları karşı köyün halkı karşılar. Misafirlerin atları alınarak ahurlara götürülür. Misafirler ise, kızevinde kendileri

2- Eger.

3- Dünürcü.

için hazırlanan yere gelerek dinlenirler. Tanışma ve sohbetten sonra, misafirler evlere dağıtılır. Bu yerleştirme işinin kesin bir kuralı vardır. Kim kimin atını ahırına götürmüştü, o, atın sahibini evinde ağırlamak zorundadır. Yengenin atını ahırına alan kişi ise, evinde gelin ile köyün genç kızlarını misafir eder.

Ertesi gün güreş meydanı kurulur. Oğlan ve kız tarafının güreşçileri tutuşurlar. Oğlan tarafı kazanırsa sağdıç, kız tarafı kazanırsa yenge hediyeler verir. Eğer güreşçiler denk kalırsa, neşe içinde meydan terk edilir.

Daha henüz güreşler devam ederken, kız evinin kapısı önünde kazanlar kurulur. Köyün en iyi yemek yapan iki kadını ile yardımcıları yemekleri hazırlarlar. Harman yerinde toplanan halka delikanlılar yemekleri taşırlar. Yemek yiyenlerin sayısı iki binden aşağı düşmez. Bazan altı bine ulaştığı görülmüştür!

Yemekten sonra, eğlence başlar. Belki on yerde, halka çevrilir. Davul ve zurnalar çalar.

Geceleyin kına yakılır. Buna *kına gecesi* denir. Kına, gelinin avuç içinde ezilir. Bakire kızlar, bu kınadan birer parmak alırlar. *Kaderi iyi gitmemiş* yani şimdiye kadar evlenememiş olan kızlar, gelinin avucu içindeki kınadan ilk olarak bir parmak alırlarsa *kaderlerinin dönüp* evleneceklerine inanılır.

Ertesi sabah, *gelinin ata binme hazırlığı* başlar. Önce, *çehiz takımı* arabaya yüklenir ve hemen yola çıkarılır. Sıra atların hazırlanmasına gelir. Gelinin atı özel surette hazırlanır. Başına ve boynuna süslenmiş muskalar geçirilir. İki köy halkı birbiriyle vedalaşır. Önce gelin, sonra yenge atlara biner. Bu sırada,

— Maşallah maşallah sesleri yükselir. Davul zurna ile *gelin ağlatma havası* çalınır. Gelin tarafı ağlar. Oğlan tarafı,

— Allaha ısmarladık, duadan unutmayın bizi der ve atlarıyla oradan uzaklaşırlar.

Bu sırada, güveyi heyecanla gelini beklemektedir. Bu nedenle, güveye yola çıkıldığını bildirmek gerekmektedir. Gelinin köyünden ayrılan delikanlıların elinde ufak bir yastık vardır. Buna *müjde yastığı* adı verilmektedir. Müjde yastığını, güveye ulaştırmak için delikan-

lular yarışılır. Atını yormadan köye ulaşan delikanlı, yastığı güveye verme hakkını kazanır. Güvey bu delikanlıya münasip bir miktar müjde parası verir. Güvey aslında bir bohça olan müjde yastığını açar. İçinden çıkan mintan ile *nakışlı şorabı* giyer.

Gelin alayı köye girdiği sırada, güveyi arkadaşları ile beraber *dama* çıkar ve burada gelin alayını beklerler. Gelin hizalarına gelir gelmez, damat evvelce hazırladığı bozuk paralarla kuru yemişi gelinin başına atar. Çocuk ve kadınlar atılanları toplarken, gelin alayındaki delikanlılar damada *cirit* fırlatırlar. arkadaşları da güveyi ciritlerden korumağa çalışırlar.

Gelin attan inmeden önce, bir koç getirip atın yanına koyarlar. Eğer gelin eğilip tek eliyle koçu kaldırırsa, orada bulunanlar,

— Maşallahhhhhhhhh... çekerler. Koçu kaldıramazsa kimse-den bir ses çıkmaz. Bu takdirde, sağdıç *attan inme parası* öder. Artık gelin attan inebilir ve oğlanın evine girebilir. Akşam oluncaya kadar eğlenilir. Davul zurna çalmır. Türküler söylenir.

Ertesi gün, düğünün bitim günüdür. Halk, oğlan evinde tekrar toplanır. Güzel bir törenle *gelinin başı açılır*. Sağdıç, belinden kamasını çıkarır. Geline,

— Gezegen olursan ayaklarını keserim. Sözlü hortalı olursan dilini keserim... der ve elindeki kama ile gelinin duvağını açar. Oyunlar, türküler ve eğlenceler arasında düğün sona erer.